

просто виснажує, а підточує внутрішню структуру суб'єкта, позбавляючи його здатності до зосередженого й гармонійного життя. Сенека фактично вказує на те, що рівновага починається з уміння володіти власним часом і впорядковувати ритм буття згідно з внутрішньою логікою, а не диктатом зовнішніх вимог.

У підсумку, рівновага постає як антропологічний принцип, що поєднує етичне, онтологічне й екзистенційне. Вона забезпечує людині можливість не лише діяти, а й жити – відчувати смисл власних вчинків, берегти внутрішню цілісність і бути в світі так, щоб не втратити себе. У цьому вимірі культура рівноваги стає відповіддю на виклики сучасності, пропонуючи не втечу від світу, а шлях до стійкого, людяного й усвідомленого буття.

Список використаних джерел:

1. Камю А. *Бунтівна людина* / Пер. з франц. С. Герасимчук // Камю А. Вибрані твори : у 3 т. – Т. 3. – Київ : Основи, 1998. – 288 с. – Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Kamiu_Alber/Vybrani_tvory_Tom_3/ – Дата звернення: 02.11.2025.

2. Сислюк Я. Г. Філософія культури – суб'єкт-об'єктивне відображення розвитку цивілізації / Я. Г. Сислюк, В. Я. Дубик, І. П. Сислюк // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія : Гуманітарні науки. - 2016. - Вип. 14. - С. 128-135. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_Gum_2016_14_21

3. Seneca L. A. On the Shortness of Life (De brevitae vitae) [Електронний ресурс] / Translated by John W. Basore. – Wikisource, 2023. – Режим доступу: https://en.wikisource.org/wiki/On_the_Shortness_of_Life (дата звернення: 02.11.2025).

СЛУЖІННЯ ЯК ДУХОВНА ПОТРЕБА В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Фабрика А. А.

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук ЦДУ ім. В. Винниченка, м. Кропивницький, Україна

Життя людини як духовної істоти пов'язане з її потребами у самопізнанні, пізнанні світу, пошуку сенсу життя, а також з перетворенням свого внутрішнього світу та оточуючої дійсності відповідно до таких цінностей, як добро, справедливість, любов, краса, милосердя та ін.. Невід'ємною частиною такого життя є сумлінна діяльність, спрямована на благо тих, хто його потребує – *служіння*. Воно реалізується через благодійність, внесок у розвиток культури, освіти, науки, релігійну діяльність тощо.

Одна з культурних традицій, яка несе в собі цінність служіння, інституціолізована, зокрема, в професії – знаннях і різноманітних практиках задоволення суспільних потреб у той або інший спосіб, що передаються від покоління до покоління. Якщо специфічними цінностями кожної окремої професії є ті, що пов'язані з конкретною потребою, задля задоволення якої така професія виникла (здоров'я людей, освіта, справедливість та ін.), то *ідея служіння* є «родовою» цінністю професійної культури як такої. Певне заняття є професією настільки, наскільки воно дотримується ідеалу служіння та тих норм професійної поведінки, що його підтримують [4, с. 140-141]. Представники будь-якої професії бачать в ній привабливий спосіб, послідовну модель для здійснення свого прагнення ефективно служити іншим людям і суспільству в цілому. Професія дає їм не лише засоби для існування та соціальний статус, а й можливість реалізовувати одну з найважливіших духовних потреб. З ідеєю служіння пов'язані саме етимологічне значення слова «професія» та історичні відомості щодо його початкового застосування. Так, слово *profession*, яке походить від старофранцузького *profession* і безпосередньо від латинського *professionem*, що означає

«публічну заяву», іменник дії від основи минулого часу *profiteri* «відкрито заявляти», у 1200 році мало значення «обітниця, даної при вступі до релігійного ордену» [2]. Приналежність до такого ордену означала здійснення релігійного служіння. Сьогодні, хоча професія вже не розглядається у зв'язку з релігійною практикою, ідеалом служіння визначаються її культурна та духовна цінність, саме навколо цього ідеалу обертається моральна вимога статусу заняття як професії.

Типи цінностей, знання, навички та символічно-сміслові системи, які створюють зміст професійної діяльності і є чинниками формування поведінки членів професійних груп, визначає культура професії, яка є її стрижнем. Тісний зв'язок професії з наукою свідчить про високу потребу в регулярному оновленні та розвитку динамічних елементів її професійної культури. Проте, окрім змін, що зумовлені самою природою професії, професійна культура сьогодні зазнає значних перетворень: поступової втрати національних особливостей та уніфікації за західним стандартом, посилення бюрократизації, комерціалізації, зростаючої технологізації тощо. Так, прискорення глобалізаційних процесів наприкінці ХХ ст., пов'язаних з уніфікацією глобальної економіки, політики, культури та їх вестернізацією (американізацією для західних країн), сприяло збільшенню кількості міжнародних інститутів та установ, а також появі транснаціональних професійних організацій, які дедалі більше прикріплювали до себе національні «професійні проєкти». Поступово транснаціональні режими управління стали важливими для професій. Водночас, така уніфікація професійної культури та її жорстка стандартизація унеможливають існування різних *національних форм професійного служіння*, які ґрунтуються на цінностях національної культури, що сприяє відчуженню людей від їх професійної діяльності та формальному виконанню ними своїх професійних обов'язків.

Глобалізація призвела й до значних змін в організаційному контексті, у якому проходить професійна діяльність – відбувається інтенсивне просування західного, американського зразка організаційної культури, якій притаманні високий ступінь бюрократизації та орієнтація на прибуток і успіх. Бюрократизація не лише посилює відчуження та формалізм, а й зумовлює низьку мотивацію людей до професійної діяльності, їх емоційне і фізичне виснаження та викликає зміну організацією своїх початкових цілей, пов'язаних із задоволенням певної суспільної потреби. Ще наприкінці 60-х рр. минулого століття Х. Л. Віленські, маючи справу зі складною бюрократичною організацією західного капіталістичного суспільства, зазначав велику загрозу з боку бюрократії, яка, на його думку, полягала у її здатності *ослабити ідеал служіння*, якими б невпинними не були спроби його зберегти. Організації набували «власного життя», яке не завжди повністю описувалося цим ідеалом: «Деякі лікарні працюють відверто на користь своїх власників. І в усіх лікарнях пацієнти відчувають, що багато чого з того, що відбувається, продиктовано немедичними міркуваннями, що багато правил ведення пацієнтів створені для зручності та комфорту персоналу. Вони організовували свою роботу таким чином, аби захистити дохід, безпеку та благополуччя провідних фахівців та ін.» [4, с. 148]. Разом з тим, деякі організації стають настільки комерціалізованими, що випадають з того виміру, у якому служіння визнається ціннісним ядром професійної культури, тоді як у ранньому модерному суспільстві бути професіоналом розумілося як претензія на те, щоб не керуватися прибутком, а бути етично вмотивованим і керуватися принципами: «Професіонал отримував встановлену платню, яка уникала бізнесу як такого. У деяких професіях протягом багатьох десятиліть реклама, що виходила за межі мінімалістичної знакової латунної таблички, була заборонена» [1, с. 93].

До глибокої трансформації професійної культури призводять технологічні зміни. Активне впровадження новітніх технологій в професійну діяльність може сприяти її оптимізації та створенню нових можливостей, підвищенню ефективності щодо задоволення тих або інших потреб суспільства. Машинам і алгоритмам може бути передане виконання

всієї рутинної частини роботи. Одночасно існують побоювання у тому, що подальше удосконалення технологій сприятиме залученню їх й до здійснення зовсім не рутинних складних завдань, що можуть виконувати лише люди, зокрема, й до таких, які потребують моральних рішень [3, с. 291]. Наслідком цього стане глибоке переосмислення діяльності людей в сфері професії, її змісту і цінностей. Чи залишатиметься вона й надалі простором, у якому може реалізовуватися така духовна потреба людини, як служіння?

Людина обирає свою майбутню професію в складній системі соціальних координат, у поєднанні з особистісними цілями та духовними прагненнями, під час навчання залучається до знань і цінностей професійної культури. Тривалий період її життя найтіснішим чином пов'язаний з професійною діяльністю, яка впливає й на відчуття задоволення або незадоволення життям по завершенню виконання професійних обов'язків. Для значної кількості людей саме професійна діяльність є переважно тим способом, за допомогою якого на регулярній основі задовольняється їх потреба в служінні в повноті його ціннісних та інтелектуальних аспектів, проявів доброї волі, свободи творчості, дисципліни і самообмежень. В сучасному суспільстві немає іншого подібного способу, який дорівнював би професійній діяльності за характером і масштабом. Ослаблення ідеалу служіння в професійній культурі свідчить про глибоку трансформацію соціальних умов морального розвитку людини та її духовного росту, сходинкою у якому завжди був моральний вибір: служити в професії чи жити за рахунок професії.

Список використаних джерел:

1. Burns E. *Theorising Professions. A Sociological Introduction.* (eBook) 2019. 396 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-27935-6>
2. Profession. *Online Etymology Dictionary.* URL: <https://www.etymonline.com/word/profession> (дата звернення: 28.10.2025).
3. Susskind R., Susskind D. *The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts.* Oxford: Oxford University Press, 2015. 346 p.; Online edn., Oxford Academic, 2020. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198713395.001.0001>
4. Wilensky H. L. The Professionalization of Everyone? *American Journal of Sociology.* 1964. 70(2). P 137-158. <https://doi.org/10.1086/223790>

КОМУНІКАТИВНА СВОБОДА ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ МОВЛЕННЯ

Чмихун С. Є.

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук
Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків, Україна*

Майстерність говоріння починається з уміння зрозуміти й бути зрозумілим. Коли людина говорить, вона не просто озвучує думку – вона відкриває шлях до спільного простору смислів. Говоріння є актом розуміння, у якому слово набуває ваги не тому, що звучить, а тому, що з'єднує. У цьому зв'язку народжується довіра: через здатність виразити себе так, щоб інший міг почути. Саме в такому відкритті іншого і полягає досвід свободи – не як безмежного вибору, а як можливості бути присутнім у спільному світі.

Мовлення не лише називає, а конститує дійсність – те, що І. Кант окреслював як єдність уявлення і поняття. Через мову розум впорядковує світ, але водночас бере на себе відповідальність за спосіб цього впорядкування. Адже кожне слово – не просто знак, а вибір, що визначає межі видимого й мислимого. Мовлення стає актом свободи, бо лише у слові